

KRAJOBRAZ PO MISTRZOSTWACH EUROPY 2012

*GETNET TAMENE
PETER TEREM*

THE IMPORTANCE OF SPORTS EVENTS IN INTERNATIONAL RELATIONS: THE EXPERIENCE OF SOUTH AFRICA

VÝZNAM ŠPORTOVÝCH PODUJATÍ V MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOCH: SKÚSENOSTI Z JUHOAFRICKEJ REPUBLIKY

Getnet Tamene

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne,
Slovenská Republika

Peter Terem

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica,
Slovenská Republika
peter.terem@umb.sk

ABSTRACTS

The term “international relations” denotes a complex of political, economic, social, cultural and various other relations among actors in global arena. Current globalized world has significantly intensified such relations and cooperation. Sport events also have a lot of positive aspects for deepening of the cooperation and trust-building in international relations. With the attention of political leaders turned to important sport events worldwide, a lot of ideas have risen up concerning the link between sport and politics as well as the role of such events in contemporary international relations. FIFA World Cup, which took place in South Africa in 2010, is an example of a positive contribution of sport to cooperation among various actors, both state and non-state. This paper focuses on the experience from FIFA World Cup in South Africa.

Pojem medzinárodné vzťahy označuje súhrn politických, hospodárskych, sociálnych, kultúrnych a rôznych iných vzťahov medzi aktérmi v svetovom meradle. V súčasnom rýchlo globalizujúcom svete sa tieto vzťahy a spolupráca veľmi intenzifikujú. Aj športové udalosti majú mnoho kladných významov pre rozšírenie spolupráce a budovanie dôvery v medzinárodných vzťahoch. Ako sa pozornosť politických lídrov zameriava na významné svetové športové podujatia, vynárajú sa rôzne názory o vzťahu medzi športom a politikou, ale aj o úlohe takýchto podujatí v súčasných

medzinárodných vzťahoch. Majstrovstvá sveta vo futbale, ktoré prebehli v Juhoafrickej republike (JAR) v roku 2010, prezentujú jeden z príkladov kladných príspevkov športu pre spoluprácu medzi rôznymi aktérmi, štátnymi i neštátnymi. Tento príspevok sa sústreďuje na skúsenosti z majstrovstiev sveta vo futbale v JAR.

KEY WORDS:

World Cup, South Africa, sport events, international relations, economy.

Majstrovstvá sveta, JAR, kladné vzťahy, športové udalosti, hospodársky faktor

ÚVOD

Olympijské hry sú jedinečný fenomén ľudstva. V ich modernom znení, výrazne a ďalekosiahle ovplyvňujú svetový šport. Nielen šport, ale aj spoločnosť. Od ostatných významných športových podujatí sa líšia oveľa komplexnejším záberom i rozsahom. Majú veľký výchovný aj kultúrny rozmer. Okrem toho sú univerzálne a prístupné športovcom z celého sveta bez akejkoľvek politickej, národnostnej, rasovej a náboženskej diskriminácie. Prispievajú k šíreniu medzinárodného porozumenia, mieru a priateľstva medzi národmi. V posledných rokoch získali aj významný ekologický rozmer. To všetko z nich robí jedinečnú a nenapodobiteľnú udalosť globálneho významu (Souček, 2011, s. 7).

Vlastníkom všetkých práv na olympijské hry je Medzinárodný olympijský výbor (MOV). Tento výbor sa stal najvplyvnejšou inštitúciou svetového športu. Má svoj nemalý spoločenský a do určitej miery aj politický vplyv. V roku 2009 MOV ako vôbec prvá športová organizácia na svete získal štatút pozorovateľa v Organizácie spojených národov (Souček, 2011, s. 7).

Olympijské hry, obnovené v modernej ére po tisícpäťstoročnej prestávke sú pre celý svet neustále príťažlivejšie. Prešli mnohými búrkami, ktoré ich ohrozovali, čelili politickým aj ekonomickým hrozbám. Ale prežili všetky úklady, vyhli sa všetkým nástrahám a sú dnes silnejšie, než kedykoľvek predtým.

Význam moderných olympijských hier pre spoločnosť je obrovský. Slávnostné otvorenie olympijských hier je dnes najsledovanejšou udalosťou na svete. Olympijský symbol (päť prepletených kruhov v piatich far-

bách) je zase v súčasnosti najznámejší symbol na svete. Ale to nie je to najvýznamnejšie. Hlavné je, že olympijské hry výnimočným a jedinečným spôsobom obohatili ľudstvo a svet. Do praxe pretavili olympijské hodnoty, ako sú výnimočnosť, priateľstvo a rešpekt. A čo je zrejme najdôležitejšie, mladým ľuďom ponúkli nesmrteľný ideál a motív hodný obrovského snaženia.

Majstrovstvá sveta, ktoré hostila JAR v roku 2010 boli síce prvou mega udalosťou na africkom kontinente, ale túto udalosť môžeme považovať ako pozitívny príklad fungovania, rozširovania a pokračovania hore uvedených, kladných olympijských hodnôt.

Napriek mnohým medzinárodným pochybnostiam o schopnosti JAR zorganizovať podujatie tohto rozsahu, všetky hlavné prípravné práce boli úspešne ukončené: boli postavené nové štadióny, bola vylepšená verejná doprava a tiež boli k dispozícii dostatočné kapacity na ubytovanie. Bez ohľadu na nespokojnosť „Afro-pesimistov“, ktorí hovorili o zlých podmienkach na kontinente, samotný fakt, že sa JAR úspešne uchopila ponuky organizovania majstrovstiev sveta od FIFA na rok 2010 vyvolal búrlivú diskusiu (pozri Tamene, 2010).

Africký kontinent, konkrétne JAR bola schopná organizovať športové podujatie svetového významu, ktoré prebehlo bez problémov od 11. júna do 11. júla, 2010. Z hľadiska zviditeľnenia regiónu, prínos majstrovstiev sveta vo futbale bol pre JAR a pre celý africký kontinent bol mimoriadny a výnimočný. Avšak, z ekonomického hľadiska sa vynárajú rôzne diskusie o tom, že zisky nie sú spravodlivo prerozdelené, výhody plynú najmä pre nadnárodné spoločnosti a početné masy bežných občanov po ukončení podujatia stále žijú v nezmenených biednych životných podmienkach.

Avšak, z hľadiska medziludskej interakcie medzi rôznymi skupinami ľudí, ktorí sa zúčastnili tohto festivalu z rôznych kútov sveta, majú obrovský sociálny význam. Z hľadiska kompozície obyvateľstva, JAR sa nezvyčajne nazývala ako „svet v jednej krajine“ (Tamene, 1994, s. 25). Táto udalosť umožnila interakciu a spoluprácu nie len medzi veľkými vládnymi a nevládnymi aktérmi, ale i medzi obyčajnými radovými občanmi.

Organizátori a vláda JAR prehlásili, že turnaj bude významnou príležitosťou na urýchlenie ekonomického rozvoja, v boji s nezamestnanosťou, pri budovaní štátu a na odpútanie vžitých stereotypov o africkom kontinente. Avšak, kritici z radov občianskych spoločností a akademickej obce vyjadrili vážne obavy, či táto udalosť naozaj splní očakávania pre JAR a pre

Afriku ako celok (pozri Tamene, 2010).

OČAKÁVANÉ PROFIT PRE JAR Z MAJSTROVSTIEV SVETA 2010

Úspešne organizované športové podujatia môžu priniesť obrovský ekonomický prospech pre hostiteľský štát. Prospech hostiteľského štátu sa môže deliť na štyri časti: po prvé, získa sponzorstvo z medzinárodných podnikov, po druhé, získa vysielacie práva zo športového podujatia pre televíziu a pre použitie materiálov aj pre iné komunikačné prostriedky, po tretie, odbyt z predaja lístkov, po štvrté, je tu odbyt z predaja rôznych suvenírov, ktoré súvisia s podujatím a iné. Okrem toho, podujatie priláka nielen atlétov, do hostiteľskej krajiny prichádzajú úradníci, novinári, ale aj veľké množstvo zahraničných turistov, ktorí môžu míňať nemálo peňazí. Prispeje to k ekonomickému rozvoju hostujúcej krajiny (pozri Tamene, 2010).

Odhadovalo sa, že majstrovstvá sveta 2010 vytvoria predpokladaných 695 000 pracovných miest a budú mať výrazný dopad vo výške 120 miliárd 900 miliónov USD na ekonomiku JAR. Predpokladalo sa tiež, že takmer 373 000 turistov navštívi JAR počas priebehu podujatia svetového pohára a bol odhad, že každá osoba z nich minie na tento výlet v priemere takmer 3926 USD .

Avšak, očakávalo sa, že vedľajší produkt tohto podujatia má ďalekosiahly význam z hľadiska zlepšovania vnímania JAR, ale aj celého afrického kontinentu v zahraničí. Môže to viesť k dlhodobému pozitívnemu dopadu nielen na JAR a na jej vývoj, ale na vývoj afrického kontinentu celkom. Úspešný svetový pohár zapríčiní zmenu vnímania veľkého počtu zahraničných investorov sústrediacich sa momentálne len na JAR, aj smerom k Afrike, voči ktorej sa doteraz neprejavovali.

VPLYV ŠPORTOVEJ UDALOSTI FIFA 2010 SVETOVÝ POHÁR NA HOSPODÁRSTVO JAR

VISA začala rozširovať správy, že obrovské športové podujatia majú pozitívny dopad na výdavky cestovného ruchu v krajinách, ktoré usporiadajú športové akcie. Podľa uvedenej správy, udalosti tohto rozsahu vytvoria značné zvýšenie výdavkov a dávajú hostiteľským krajinám šancu zažiť na svetovej scéne.

Pri analýze megašportovej udalostí v JAR z roku 2010, bol potvrdený zdravý rast platobných kariet VISA. Výdavky vzrástli počas športovej akcie

v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 82 percent. Podľa Lucio, „ Pokiaľ sa jedná o výdavky medzinárodného cestovného ruchu, táto megašportová udalosť bola katalyzátorom ekonomického oživenia pre hostiteľskú krajinu.“ vysvetlil tuto myšlienku Antonio Lucio, Visa marketingový riaditeľ.

Jedným z kľúčových faktorov pre akékoľvek olympijské hostiteľské mesto a krajinu je dedičstvo, ktoré podujatie zanechá po sebe.

To je rozhodujúce pre krajiny, ktoré sú v pozícii využiť globálny význam udalostí, ako sú olympijské hry, ktoré môžu viesť k maximalizovaniu investícií vykonaných počas príprav pre prítiahnutie prichádzajúcich hostí.

Napríklad v Pekingu, návštevníci z USA, Hong Kongu, Spojeného kráľovstva, Južnej Kórey a Japonska predstavovali viac ako polovicu všetkých užívateľov Visa kariet, ktorí strávili v Číne od 8. augusta do 25. 2008.

Počas tohto obdobia, bolo približne 840.000 Visa transakcií s priemernou dennou útratou takmer 10600000 dolárov od medzinárodných držiteľov Visa kariet.

Vancouver zažil dvojciferný rast celkových výdavkov v oblasti cestovného ruchu po príchode držiteľov kariet VISA, počas mesiacov február a marec v porovnaní s rovnakým obdobím v roku 2009.

V srdci hier, od 12. do 28 februára bolo približne 1.140.000 VISA transakcií, s priemernou dennou útratou asi 7200000 dolárov.

Počas svetového pohára FIFA 2010 v JAR, boli zvýšené denné výdavky vykonané platobnou kartou VISA všetkými turistami v období od 1. júna 2010 až do 31. júla 2010, v porovnaní s podobnými údajmi za rovnaké dvojmesačné obdobie v roku 2009.

Svetový pohár FIFA 2010 poskytol platformu pre JAR, aby sa prezentovala na globálnej úrovni, a aby využila príležitosť pre trvalé zvýšenie intenzity v oblasti cestovného ruchu.

Niet pochyb o tom, že došlo k výraznému oživeniu cestovného ruchu počas, ale aj po podujatí. Jedným z dôkazov toho sú výdavkové limity držiteľov medzinárodných VISA platobných kariet, ktorí cestujú do JAR. Podľa správy podané Burkom, existuje silná korelácia medzi mega-športovými podujatiami a výdavkami, ktoré sa výrazne zvýšia počas týchto udalostí, ktoré možno pripísať hospodárskemu oživeniu. (Táto správa vychádza z úradu korporácie Visa, ktorý sa zaoberá používaním elektronických dát získaných z medzinárodnej Visa transakcie ako spôsob posúdenie, vzory návštevníkov a ich výdavkov v snahe, že to môže poskytnúť materiál, ktorý môže pomôcť hostiteľom pri určení destinácie počas plánovania, pri po-

núkaní a pri hostovaní aktivít) Graf 1. porovnáva, rast denných výdavkov zahraničných hostí, ktoré boli uskutočnené cez platobné karty VISA v JAR v priebehu svetového pohára FIFA 2010 oproti rovnakým dňom v 2009. Ako bolo znázornené, graf 1 prezentuje 25 percentné zvýšenie výdavkov v roku 2010 v pomere k ekvivalentnom dňom v roku 2009.

Graf 1. Výdaje medzinárodných hostí cez platobných kariet VISA v JAR počas majstrovstiev sveta 2010 v porovnaní s rovnakými dňami v roku 2009.

Prameň: <http://corporate.visa.com/media/mega-sporting-events-report.pdf>

Vyššie znázornený graf tiež naznačuje význam mega-športového podujatia ako hlavného faktora oživenia hospodárstva. Čistý rast celkového hospodárstva JAR, v dôsledku športového podujatia sa odhaduje na 57 percent.

Nižšie uvedená tabuľka č.1, ukazuje, že počet turistov do JAR celoročne vzrástol. Výška výdavkov držiteľov VISA kariet, ktorí cestovali do JAR v decembri bol 220 miliónov USD a v januári \$200 miliónov USD sa približuje s výdavkami v čase majstrovstiev sveta v mesiacoch jún a júl, ktoré sú 222 miliónov USD, resp. 204 miliónov USD.

Tabuľka č.1. Vstupné platobných výdajov cez Visa karty z medzinárodných hostí v JAR

	CELÁ DOBA PODUJATIA	DOBA MIMO PODUJATIA	DOBA PODUJATIA
	JÚN 1 – JÚL 31	JÚNA 1-10 & JÚL 12 - 31	JÚN 11 - JÚL 11
VÝDAJE V R. 2010	\$426 MILIÓNOV	\$168 MILIÓNOV	\$258 MILIÓNOV
VÝDAJE V R. 2009	\$276 MILIÓNOV	\$134 MILIÓNOV	\$142 MILIÓNOV
ZVÝŠENIE V PERCENTÁCH	55%	25% MILIÓNOV	82%

Prameň: vlastná tabuľka na základe údajov z <http://corporate.visa.com/media/mega-sporting-events-report.pdf>

OBROVSKÉ ŠPORTOVÉ PODUJATIA A NEROVNOSTI - PREČO ICH POTOM TREBA ORGANIZOVAŤ

Športové mega-podujatia, ako sú olympijské hry a majstrovstvá sveta vo futbale sú stále považované národnými vládami ako účinný spôsob stimuluovania hospodárskeho rastu prostredníctvom cestovného ruchu a zahraničných investícií. Mestá a národné vlády utrácajú obrovské množstvo kapitálu na tendre, sľubujú bohaté ekonomické odmeny, vytváranie pracovných miest, rovnako ako stimuláciu dlhodobého ekonomického rastu. Napriek tomu, takmer všetky zverejnené dôkazy ukazujú, že len málo z predpokladaných výhod mega-akcií sa v skutočnosti dotkne bežných obyvateľov, zatiaľ čo odhadované náklady na výstavbu štadiónov a veľkých infraštruktúrnych projektov, sú takmer vždy ovplyvnené masívnym prekročením nákladov. Vzhľadom k tomuto dôkazu, mnohí sa pýtajú, prečo sa vlády usilujú o takéto podujatia .

Pomerne často sme svedkami, že keď rozvojové krajiny, alebo národy chcú hostiť veľké športové udalosti, je projekt sprevádzaný obavou o spravodlivosť. Tu možno argumentovať, napríklad, že stimul hospodárskeho rastu z podujatia vyvolá širšiu ekonomickú a sociálnu súdržnosť v mestách. To bol prípad majstrovstiev sveta vo futbale v JAR v roku 2010, kde masívne výdavky a prípravy boli odôvodnené v snahe riešiť sociálne a územné nerovnosti zdedené z doby apartheidu. Ale je diskutabilné, či celkové výsledky sa zhodujú so sľubmi, ktoré boli vopred predpovedané v prospech hostiteľskej komunity (Jeden z dôvodov obavy môže byť hrozba finančnej

oligárkie, ktorá môže tunelovať dosiahnutý obrat v svojom prospechu).

Skúsenosti z mega-akcie a problém nerovnosti stále pretrvávajú. Rovnako otázne je, či existuje nejaká efektívna príkladná politika, ktorá garantuje, aby mega-akcia mala slúžiť na podporu rovnosti. Privilegovaná skupina a organizácie zápasia o predpokladané prínosy hostovania veľkých podujatí a s tým vyvstávajú aj legitímne otázky ohľadne kontrolných mechanizmov.

Juhoafrická skúsenosť zhostovania majstrovstiev sveta vo futbale v roku 2010 bola veľmi pozitívna pre sociálnu súdržnosť, ale na druhej strane bola problematická z hľadiska otázky rozvoja miest. Bolo to dostatočne analyzované pred a po tejto významnej športovej udalosti v JAR (Pillay, Tomlinson & Bass (eds.), 2009; Cottle, E. (ed.), 2011). Ako napríklad v dôkladnej analýze naznačuje Cottle (Bond & Cottle) po veľkej športovej udalosti, zo všetkého ekonomicky profitujú len FIFA a nadnárodné spoločnosti. Mega športové podujatia sa stavajú čoraz drahšími. Keby bola JAR hostila svetový pohár v roku 2003, celková cena prípravy sa odhaduje na 2.3 miliárd randov (1 US Dollar = +8 Rand JAR), v roku 2010 výdavky výpočty boli 39.3 mld. randov, z toho 22.9 miliárd randov sa vynaložilo na štadióny a súvisiacu infraštruktúru. Mnoho kritikov argumentovalo v súvislosti s chudobou a nerovnosťami, ktoré pretrvávajú v krajine – tieto obrovské finančné prostriedky mohli napríklad slúžiť na zabezpečenie potrebného sociálneho bývania. Len jeden štadión zaťažuje mesto o milióny randov ročne iba na údržbu. Napríklad, v Kapskom Meste bol štadión, ktorý spĺňal požiadavky FIFA, ale výbor FIFA chcel iný pohľad na Stolovú horu, a tak boli miliardy vynaložené na stavbu nového štadiónu. Niekoľko týždňov po majstrovstvách sveta sa francúzska spoločnosť, ktorá sa dohodla na zachovaní tohto štadióna, stiahla. Náklady na údržbu teraz musí znášať mesto. Tento konkrétny štadión bol postavený v jednej z oblastí, ktoré by mohli byť dané k dispozícii pre nízko nákladové bývanie.

ZÁVER

Aj keď je veľmi skoro preskúmať dlhodobý dopad turnajov majstrovstiev sveta FIFA 2010 na hospodárstvo JAR, mega-športové podujatia, ktoré prebehli v JAR majú nesmierne úspešný dopad na turistický priemysel. Podľa ministerstva cestovného ruchu JAR, „turnaje aktivovali JAR budovanie bohatého dedičstva pre seba a pre kontinent ako celku – nie len v oblasti športového podujatia alebo turistických aktivít, ale v tom, že podujatie

prezentovalo JAR ako vitálny investičný trh.“

Vplyv športu na ekonomické rozhodovanie sa dramaticky zvýšilo od celosvetového nárastu médií v 80 rokoch 20. storočia. Cestovný ruch a reklamné príjmy vytvorené týmito mega-akciami sa stal významným prostredím, ktoré výrazné prispievajú k posilneniu ekonomík hostujúcich národov. Okrem toho globalizácia kladie veľký dôraz na význam priamych zahraničných investícií, najmä do rozvojových krajín.

Moderní učitelia sa prikláňajú k názoru o význame športu a športovej účasti na vytváraní mieru vo vzťahoch medzi štátmi. Navyše, mnoho vlád prijalo teoretické výhody, ktoré ponúka šport a uchýlili sa k využitiu športu a športovej účasti ako metódy na vybudovanie pozitívnych vzťahov.

Existuje veľa názorov, ktoré potvrdzujú vzťah medzi politikou a športom a ktoré poukazujú na politické predpoklady, aby šport mohol mať hlbší dopad na zmiernenie vzťahov medzi národmi v rámci jednotlivých štátov i medzi štátmi.

Dnes existujú silné názory o tom, že šport má významnú úlohu v oblasti sociálnych, etnických a politických vzťahov, ktoré definujú dynamiku vo vnútri štátu ale aj medzi štátmi. Šport získava čoraz väčší rešpekt a pozornosť svetových lídrov, ako to dokazuje citát Nelsona Mandelu: *šport má silnejšiu moc zjednocovať ľudí. Šport môže vytvoriť nádej tam, kde prevláda iba zúfalstvo. Šport zlomí rasové bariéry a smeje sa tvárou v tvár voči diskriminácii. Šport sa prihovára ľuďom v jazyku, ktorému rozumejú* (Tamene, 2010).

Majstrovstvá sveta vo futbale podčiarkli politický a ekonomický význam Juhoafrickej republiky presahujúci hranice Afriky, ktorý môže ďalej motivovať domácu politickú elitu k tvorbe zodpovednej, koherentnej a efektívnej zahraničnej politiky. Nádeje, ktoré Západné krajiny vkladajú do JAR od obdobia zanechania odsúdeniahodného režimu apartheidu, ponúkajú JAR komparatívnu výhodu v porovnaní s ostatnými štátmi sveta podobnej rozvojovej úrovne. Športové podujatie svetového významu zásadným spôsobom napomohlo naplneniu Kľúčových priorít zahraničnej politiky prezidenta Zumu pre roky 2009 – 2014: kontinuita v zdôrazňovaní a presadzovaní Afriky; posilňovanie vzťahov v dimenzii Juh – Juh; rozvíjanie strategických vzťahov s partnermi na úrovni JAR – vyspelý Sever; upevňovanie bilaterálnych politických a ekonomických vzťahov; účasť na globálnom systéme vládnutia. (South Africa Yearbook 2010/11, 2010)

Jedinečná a do určitej miery znevýhodňujúca východisková pozícia

JAR ako diskutovaného hegemóna najviac marginalizovaného kontinentu sveta vyžaduje od krajiny v porovnaní s mocnosťami v iných regiónoch väčšie množstvo presvedčivých dôkazov, dlhodobého úsilia, všestranných devíz a vývoj udalostí, ktoré priaznivým spôsobom v ktorejkoľvek relevantnej oblasti nasmerujú naštartovaný proces. Majstrovstvá sveta vo futbale v roku 2010 boli skvelou stimulujúcou ukážkou takéhoto procesu.

REFERENCES

- Bond P. Cottle E. Economic Promises and Pitfalls of South Africa's World Cup. [http://ccs.ukzn.ac.za/files/Bond%20Cottle%20World%20Cup%20economics.pdf]
- Broudehoux, Anne-Marie. Spectacular Beijing: The Conspicuous Construction of an Olympic Metropolis. *Journal of Urban Affairs* 29(4), 2007: 383-399.
- Cottle, E. (ed.). (2011) Juhoafrický Svetový pohár: Dedičstvo pre koho?. Scottsville: University of KwaZulu-Natal Press.
- Pillay U., Tomlinson R., Bass O. (eds.). (2009) Development and Dreams. The urban legacy of the 2010 Football World Cup [http://www.hsrapress.ac.za/product.php?productid=2259]. Cape Town: HSRC Press.
- Souček, L. (2011) *Novoveké olmpijské hry, s. 7. Olompizmus v praxi.* [http://www.minedu.sk/data/att/4472.pdf]
- South Africa Yearbook 2010/11, 2010
- Tamene, G.(2010), *Prínos majstrovstiev sveta pre Juhoafrickú republiku.* In: JeToTak Monde diplomatique. [http://www.jetotak.sk/editorial/prinos-majstrovstiev-sveta--pre-juhoafricku-republiku-]
- Tamene, G. (1994). *Svet v jednej krajine*, in: Slobodný Piatok, Bratislava, č.46, s. 25.
- VISA Inc.: Generating visitor spending: Mega-Sporting Events. [http://corporate.visa.com/_media/mega-sporting-events-report.pdf]